

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

БУРИЧ ЛЕСІ АДАМІВНИ

**«Сучасна українська колумністика:
типологічні та формально-змістові моделі»,**

подану на здобуття наукового ступеня

кандидата наук із соціальних комунікацій

за спеціальністю 27.00.04 – теорія та історія журналістики

Одним із унікальних явищ сучасного інформаційного простору є колумністика. В Україні її активний розвиток зумовило як вивільнення з-під шаблонів, кліше радянської журналістики, так і відкриття кордонів у прямому та переносному значенні (через можливості, які забезпечує Інтернет), що дало змогу ознайомитись із західноєвропейськими та американськими моделями журналістики, викликало дискусії щодо специфіки функціонування колонки в системі вітчизняних ЗМІ, а також забезпечило певну трансформацію статусу мовця (суб'єкта висловлювання) – від знеособлення або авторитарності, зумовлених необхідністю відповідати панівній ідеології, до вільної комунікації з аудиторією, коли особистісна складова набуває особливого значення.

Тож дисертаційна робота Лесі Адамівни Бурич спонукає до роздумів щодо важливості та особливостей існування такої текстової форми у сучасних ЗМІ, адже на сьогодні вона є своєрідним лакмусовим папірцем, який відображає реакцію суспільства (в особі авторитетного комунікатора) на події, що в ньому відбуваються. Відома схема Г. Ласвелла тут стає плідним базисом, адже особливої ваги набуває статус того, хто говорить. До того ж хронологічні межі, обрані дисертанткою, актуалізують увагу до іншої складової – змісту (що говорять?), адже автор роботи обґрунтовано обрала часовий період (2013–2020 рр.), що позначився суттєвими трансформаціями у багатьох сферах суспільства, про вплив і наслідки яких активно говорять у медіапросторі: Революція Гідності, російсько-українська війна, світова пандемія, електоральні уподобання, медичні та освітні реформи тощо.

Крім того, відзначимо, що з поширенням Інтернету важливою ланкою комунікативного процесу стає реципієнт, що передбачає зміну моделі взаємодії з аудиторією, а відтак потребує перегляду стилю написання та використання різноманітних мовленнєвих прийомів.

Власне всі ці міркування є своєрідною преамбулою до детального розгляду дисертаційної роботи Лесі Адамівни Бурич, яка, аналізуючи українські медіаресурси, звернула увагу на такі суттєві аспекти, як роль колумніста у формуванні медіареальності та авторитетність його думки для аудиторії; на дискусійність питання визначення авторської колонки (жанр, рубрика чи лише форма подачі матеріалу), на розмаїття жанрових форм та їх дифузію тощо. Вивчення усєї палітри і є тією складною науковою проблемою, яка поставлена та вирішується у роботі Л. А. Бурич. Саме в такому формулюванні теми, використаних підходах, зрілому аналізові та переконливих і виважених висновках і вбачаємо актуальність та новизну її дисертації.

Вважаємо позитивним той факт, що наукова робота Л. А. Бурич написана на широкій і всебічній джерельній базі, на репрезентативному емпіричному матеріалі. Увесь комплекс складних та неоднозначних проблем, до яких звертається у дисертації її автор, вимагав ґрунтовної теоретичної підготовки, осмислення значного масиву праць не лише щодо тлумачення дискурсу колумністики, а й щодо специфіки репрезентації авторської світомоделі в авторській колонці.

Слід відзначити чітку структурованість, систематизованість та послідовність наукової роботи. Композиційно дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (452 найменування) та додатків.

У першому розділі «Теоретичні засади колумністики в сучасному медіапросторі» детально опрацьовано й систематизовано розвідки українських та зарубіжних науковців, присвячені вивченню такого феномену в журналістиці, як колумністика; охарактеризовано методологічну базу її вивчення; здійснено дефініційний аналіз ключових понять колумністики та окреслено її типологічну парадигму.

Заслуговує на увагу те, що Леся Адамівна на основі теоретичної бази чітко виокремлює низку основних методологічних підходів (векторів дослідження) до вивчення колумністських текстів або матеріалів, що свідчить про її здатність до аналізу і синтезу отриманої інформації і вміння працювати з джерелами, а також накреслює кілька базових методологічних підходів, які можна застосувати для подальшого вивчення колумністики.

Особливо слід відзначити логічність і виваженість викладу тексту роботи, переконливі й доречні обґрунтування щодо використання заявлених здобувачем методів дослідження. Всі вони дійсно використовуються у роботі, що дає змогу більш ґрунтовно й повно вивчити проблему.

Автор проводить дефініційний аналіз ключових понять колумністики, який містить багато обґрунтувань. Можемо погодитись з автором, що терміни «колумністика» та «авторська колонка» не є семантично тотожними: «корелюють між собою так, як “журналістський текст” і “журналістика”, тобто як конкретне і загальне поняття» (с. 43, підрозділ 1.2).

Доцільним видається прагнення автора визначити комунікативно-функціональне призначення колумніста (інтерпретатор, критик і коментатор) та чинники, які мотивують його роль (акумуляція думок з якогось приводу, забезпечення іміджу (і автора, і видання), реалізація власного творчого потенціалу) (с. 60, підрозділ 1.4).

Справляє позитивне враження надзвичайна ретельність та скрупульозність дослідниці у висвітленні окремих питань, що пов'язані з класифікацією української колумністики. Зокрема, виокремлення низки критеріїв, за якими вона розробляє типологію (формат подання, тематична спрямованість, жанрова форма тощо) і які вона надалі детально аналізує, унаочнюючи та систематизуючи матеріал у таблиці. Позитивним також є детальне обґрунтування вибору емпіричної бази (підрозділ 1.5), зокрема за такими аспектами, як «географічний чинник» (регіональні й всеукраїнські); види (часопис, газета, портал тощо); тематика (загальнотематичні й вузькоспеціалізовані), що, безперечно, поглиблює сутність об'єкта дослідження.

Другий розділ «Типологічна парадигма сучасної української колумністики (за колонками видань “Український тиждень” та “Українська правда”)» сфокусовано на жанровій і тематичній класифікації колумністики, на зіставленні різнотипних моделей авторських колонок в аналізованих виданнях.

Концепція розділу є продуманою, а виклад основних положень – логічним та аргументованим. Л. А. Бурич виокремила критерії, що дали змогу комплексно дослідити колумністські тексти (як за формою (підрозділ 2.1), так і за змістом (підрозділи 2.2 та 2.3)). Так, автор аналізує обсяг авторських колонок, візуалізацію контенту, мову, стиль та приділяє особливу увагу жанровим і тематичним моделям. Усе це, безперечно, увиразнило отримані результати й дало змогу автору дисертації зробити обґрунтовані висновки.

Третій розділ «Формально-змістові моделі авторських колонок» присвячено вивченню тематичних, жанрових, мовностильових, структурно-композиційних особливостей колумністських текстів популярних авторів: Юрія Макарова, Ганни Маляр, Майкла Щура (Романа Вінтоніва) та Любомира Гузара. Такий вибір авторів вважаємо цілком доцільним з огляду на соціально-професійні відмінності (різні сфери діяльності, різний життєвий досвід, соціальний статус як певний ранг, приписуваний громадською думкою), що, у свою чергу позначається і на індивідуально-психологічних особливостях авторів та, відповідно, формує їх світоглядну позицію, тезаурус, манеру письма, комунікативні інтенції та вибір теми матеріалу. Така багатоаспектність забезпечує широкі можливості для вивчення такої соціокомунікативної парадигми, як колумністський контент.

Вагомим у дисертації є аналіз основних критеріїв, які дають змогу скласти повне уявлення про основні жанрові, тематично-змістові та мовностильові домінанти колумністики названих авторів: проблемно-змістове наповнення авторських колонок (підрозділ 3.1); дифузія жанрових форм, композиція, обсяг, полемічна тональність, діалогізація, деталізація, інтертекстуальність, афористичність експресивність (підрозділ 3.2); суб’єктивність (шляхом аналізу фактологічної та вербальної інформації, емотивно-оцінної лексики, морфологічних індикаторів (підрозділ 3.3));

використання сенсоризмів (підрозділ 3.4); комунікативно-функціональний потенціал діалогічних засобів (підрозділ 3.5).

Висновки до розділів та загальні висновки з дослідження характеризуються аналітичністю, доказовістю і аргументованістю, високим рівнем теоретичних узагальнень і практичною цінністю.

Окрему увагу варто звернути на додатки до дисертації. Вони значно увиразнюють роботу Л.А. Бурич, адже завдяки графічним зображенням, таблицям матеріали дисертації мають наочну форму і допомагають легко визначити всі аспекти поданого дослідження.

Наукова робота Лесі Адамівни Бурич має достатню публічну апробацію на міжнародних та всеукраїнських конференціях, семінарах, що засвідчує значущість обраної теми дослідження та новизну отриманих результатів. Матеріали дисертаційної роботи опубліковано у 20 наукових працях, з яких 7 – це статті у наукових фахових виданнях України, 2 – статті в зарубіжних виданнях (Польщі та Угорщини).

Текст автореферату дисертації повністю відповідає змісту та структурі дисертаційної роботи, а також вимогам, які висуває МОН України. У ньому повною мірою відображено основні положення, результати та висновки дослідження.

Даючи загальну високу оцінку дисертаційній роботі Л. А. Бурич, зауважимо, що, як і будь-яка наукова робота, вона спонукає до роздумів та дискусії. Зокрема, слід зауважити кілька моментів, що потребують додаткових уточнень під час захисту:

1. У дисертаційній роботі автор з різних аспектів розглядає трактування терміна «колумніст» і з-поміж іншого зауважує, що «...деякі експерти з економічних чи технічних галузей фахові думки чи важливі дані не вміють подати настільки цікаво, як деякі автори-митці, які пишуть на будь-яку тему, проте цікаво і експресивно. Передусім це стосується інтернет-ресурсів, де немає чітких критеріїв відбору автора для ведення колонки. Тут колумністика подібна до блогінгу, а почасти характеризується беземоційною, знеособленою манерою викладу» (с. 49). Серед дискусійних міркувань висловлюємо думку,

що в онлайн-виданнях блоги можуть виконувати функцію, аналогічну за змістом до «традиційної (паперової)» колумністики, і авторами дописів так само можуть бути або відомі люди, або люди, які вміють цікаво презентувати свою думку на будь-яку тему. Тож у чому, на думку автора, полягає подібність чи відмінність колумністики і блогінгу (у тому числі й з позиції авторства)?

2. У висновках до Розділу 1 автор називає критерії, які взято до уваги під час розробки типології колумністики: «канал розповсюдження, формат подання/спосіб функціонування, тематична спрямованість, кількість порушуваних тем, жанрова форма, стильова домінанта, мова викладу, обсяг, першість відтворення, авторство, орієнтація на читача». У тексті розділу всі критерії ретельно розкрито, але такий критерій, як «орієнтація на читача» дещо залишився поза увагою. Звісно, для самого автора він є очевидним і зрозумілим, однак, на нашу думку, у науковій роботі це все ж таки потребує уточнення, оскільки може передбачати або два, або лише один з двох векторів, наприклад, вибір лише форми: візуалізація контенту, обсяг (наприклад, онлайн-аудиторія не надто любить довгі тексти), стиль тощо. Чи мова йде про комунікативну поведінку (діалогізація, інтимізація тексту, звернення, спонукальні конструкції тощо) або ж про те, що автор ідентифікує себе з читачем і намагається задовольнити його очікування від змісту? Отже, що саме розуміє автор дисертації під цим критерієм?

3. Здійснюючи аналіз специфіки функціонування української колумністики в сучасному соціокомунікативному дискурсі, дисертантка зауважує, що тематичний вектор авторських колонок зміщувався відповідно до сьогочасної суспільно-політичної ситуації в країні і відзначає в роботі тенденцію до змішування різних жанрово-стильових форм тексту. Тож потребують уточнення такі моменти: чи існує взаємозв'язок між цими явищами (тобто саме нові реалії та, як наслідок, нова тематика зумовлюють синкретизм стилів і жанрову дифузю чи на це все ж таки більшою мірою впливають соціально-професійні особливості авторів?) і чи якісь із жанрових форм стали пріоритетними в аналізованому часовому періоді?

4. Автор роботи у тексті дисертації, акцентуючи в тексті на деяких ключових позиціях дослідження, іноді використовує риторичні запитання (То хто може стати комуністом? Що споріднює цю колонку з жанром рецензії?). На нашу думку, використання таких мовних одиниць для наукового стилю є небажаним.

Однак висловлені зауваження не применшують результативності дисертації, мають дискусійний характер і не стосуються принципових положень і висновків роботи.

Таким чином, доходимо висновку, що дисертація Бурич Лесі Адамівни «Сучасна українська колумністика: типологічні та формально-змістові моделі» є самостійною, завершеною науковою працею, має безперечну наукову і практичну цінність та повністю відповідає вимогам МОН до кандидатських дисертацій, а також вимогам п.п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. №567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №656 від 19.08.2015 р., №1159 від 30.12.2015 р. та №567 від 27.07.2016 р.), а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій зі спеціальності 27.00.04 – теорія та історія журналістики.

Офіційний опонент:

кандидат наук із соціальних
комунікацій,

доцент кафедри культурології
та українознавства

Запорізького державного
медичного університету

Учений секретар:

рукописний підпис С. А. Козиряцька

ПІДТВЕРДЖУЮ
зні, відділу кадрів Запорізького
державного медичного університету
«___» ____ 20__ р. Підпис

рукописний підпис О. Г. Алексєєв

ПІДТВЕРДЖУЮ
зні, відділу кадрів Запорізького
державного медичного університету
«___» ____ 20__ р. Підпис

рукописний підпис